

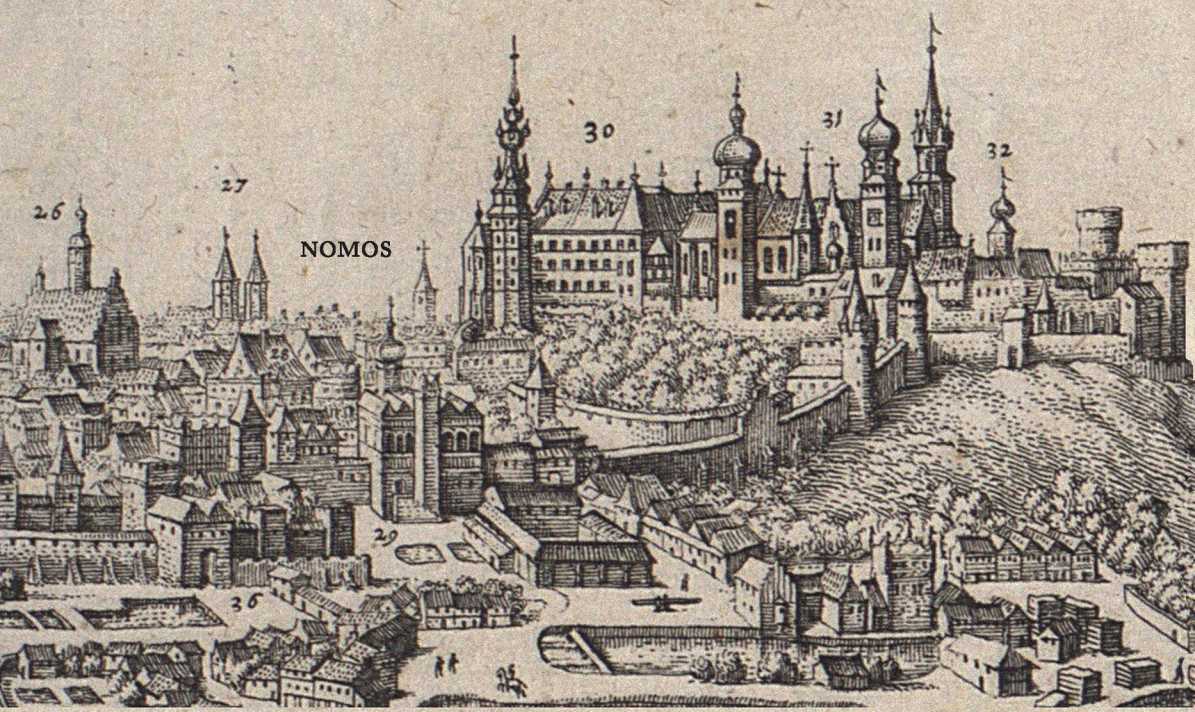
HISTORIA FILOZOFII

MEANDRY KULTURY

*Teksty i studia
ofiarowane Jackowi Widomskiemu
z okazji 65. urodzin*

pod redakcją

MARCINA KARASA

Historia filozofii – meandry kultury

Historia filozofii – meandry kultury

Teksty i studia ofiarowane
Jackowi Widomskiemu
z okazji 65. urodzin

Redakcja tomu: Marcin Karas

© 2014 Copyright by Zakład Wydawniczy »NOMOS«

Wszelkie prawa zastrzeżone. Książka ani żadna jej część nie może być przedrukowywana, ani w jakikolwiek inny sposób reprodukowana czy powielana mechanicznie, fotooptycznie, zapisywana elektronicznie lub magnetycznie, ani odczytywana w środkach publicznego przekazu bez pisemnej zgody wydawcy.

Recenzja: dr hab. Leszek Augustyn

Publikacja dofinansowana przez Instytut Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego

Redakcja wydawnicza: Jadwiga Nagły
Redakcja techniczna: Jacek Pawłowicz
Projekt okładki: Michał Dziadkowiec

Na okładce wykorzystano fragment siedemnastowiecznego widoku Krakowa według miedziorytu Mateusza Meriana (*Civitates orbis terrarum*), ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej.

ISBN 978-83-7688-170-6

KRAKÓW 2014

Zakład Wydawniczy »NOMOS«
31-208 Kraków, ul. Kluczborska 25/3u; tel./fax: 12 626 19 21
e-mail: biuro@nomos.pl; www.nomos.pl

Spis treści

<i>Marcin Karas, Wstęp</i>	7
<i>Małgorzata Stanula, Jacek Widomski – sylwetka naukowca i wykładowcy</i> . . .	9

PRZEKŁADY

Piotr Hiszpan (papież Jan XXI) – <i>Skarbiec ubogich</i> , fragmenty, z języka łacińskiego przełożył, wstępem i przypisami opatrzył Marek Czekański . .	15
William Ockham, <i>O istnieniu czasu i o jego relacji do ruchu</i> (z Wykładu <i>Fizyki</i> Arystotelesa, ks. IV, rozdziały 18–20), z języka łacińskiego przełożył i opracował Marcin Karas	35

STUDIA

<i>Józef Bremer, Kartezjusza Medytacje o pierwszej filozofii a Ćwiczenia duchowne</i> Ignacego z Loyoli	55
<i>Jan Czerniawski, Istota poznania istoty</i>	71
<i>Ada Gał, Metafora odcinka w Państwie Platona</i>	87
<i>Wojciech Golonka, Saint Thomas d’Aquin en tant que philosophe: le problème des sources</i>	97
<i>Jerzy Gołosz, Platońska apoteoza geometrii</i>	107
<i>Joanna Hańderek, Walka ciemności i światła – popkultura i jej <i>imaginarium</i> średniowiecza</i>	121
<i>John Jenkins, Aristotle, the First Scientist</i>	139
<i>Jan Kielbasa, Człowiek jako mikrokosmos w myśli średniowiecznej</i>	149
<i>Marcin Konik, Muzyczna kosmologia pomiędzy antykiem a średniowieczem</i> . .	163
<i>Janusz Mizera, Podstawy mistyki filozoficznej Mistrza Eckharta. Kilka bezładnych uwag niespecjalisty</i>	183
<i>Piotr Mróz, Etiuda Kierkegaardowska</i>	189
<i>Jarosław Olesiak, Knowledge and opinion in Aristotle</i>	201
<i>Przemysław Spryszak, O dowodzie ontologicznym św. Anzelm’a, widzianym z nowożytnej i współczesnej perspektywy</i>	213

<i>Wojciech Suchoń</i> , Sylogistyka modalna. Historyczne wyzwanie	221
<i>Konrad Szocik</i> , Neotomistyczna krytyka idealizmu w polskiej filozofii przełomu XIX i XX wieku	233
<i>Jerzy Szymura</i> , O domniemanej sprzeczności totalnego sceptycyzmu oraz o tym, czy istnienie konsekwentnego sceptyka jest niemożliwe	245
<i>Izabela Szyroka</i> , Historyk filozofii wobec autobiografii	275
<i>Marek Tański</i> , Kilka uwag o rozwoju człowieka w ujęciu Maxa Schelera . . .	285
<i>Jan Woleński</i> , Ontologia i mereologia	297
<i>Mateusz Zimnoch</i> , Granice teraźniejszości. Rozważania o naturze czasu . . .	305

Marcin Karas
Uniwersytet Jagielloński
Instytut Filozofii

Wstęp

Zainteresowania Profesora Jacka Widomskiego od lat koncentrują się na problematyce historii i zagadnieniach filozoficznych, zwłaszcza dotyczących filozofii starożytnej, średniowiecznej i fenomenologii. Od badań nad historią filozofii łatwo przejść do refleksji nad kulturą w jej różnych przejawach – stąd w naturalny sposób zrodził się tytuł tego tomu, w nawiązaniu do zainteresowań Jubilata. Inicjatywa uczczenia tą książką wieloletniej pracy naukowej i dydaktycznej Profesora Widomskiego została skierowana przede wszystkim do jego koleżanek i kolegów z macierzystego Instytutu Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uczeń chętnie na nią odpowiedział. Swoje teksty przekazali badacze starszego i młodszego pokolenia. Drugą grupą autorów niniejszego tomu są wychowankowie Profesora. Redaktor starał się, aby w przedsięwzięciu udział wzięli wszyscy doktorzy wypromowani przez Niego. W ten sposób chcemy wyrazić swoją wdzięczność za okazywaną nam przez wiele lat życzliwość i opiekę. Pod kierunkiem naszego Promotora poznawaliśmy nie tylko metodologię badań naukowych, dzieje filozofii, ale również znaczenie najogólniejszej refleksji nad bytem, poznaniem i światem, które przekazał nam Mistrz. Profesor Widomski często rozmawiał z nami o różnych sprawach podczas dyżurów, przed i po wykładach, przy wielu okazjach. Zawsze chętnie opowiadał o kulturze Krakowa, o wielu wydarzeniach z życia Uniwersytetu i o własnych doświadczeniach.

Współautorzy tego tomu dali wyraz dwojakiej motywacji: dla uczczenia Profesora przygotowali teksty bliskie ich własnym zainteresowaniom naukowym, ale mieli zarazem na uwadze, aby tematyka tych studiów była jednocześnie związana z tematyką badawczą Jacka Widomskiego. Dziękując niniejszym wszystkim, którzy zechcieli wziąć udział w pracy nad tą książką, mogę powiedzieć, że zamysł szerokiego ujęcia tematu powiódł się wyśmienicie. Mam nadzieję, że tom ten stanie się dla czytelników, badaczy i studentów nie tylko pamiątką, ale również ciekawym zbiorem opracowań o zbliżonej, ważnej i potrzebnej tematyce. Z tekstów tych będzie można czerpać sporo wiadomości o historii filozofii. Zachęcamy zatem do lektury.

Wszystkie teksty i studia zamieszczone w tej książce zostały ułożone w porządku alfabetycznym, według nazwisk ich autorów. Został im nadany jednolity charakter i podobna objętość. Redakcja składa w tym miejscu również podziękowanie tym wszystkim, którzy przyczynili się do przygotowania, sfinansowania i wydania książki. Dziękujemy Panu Profesorowi Jerzemu Szymurze, kierownikowi Zakładu Ontologii Instytutu Filozofii UJ, a także Panom Profesorom Michałowi Bohunowi i Jerzemu Gołoszowi, czyli władzom Instytutu, za pokrycie kosztów wydania tomu.

Panu Profesorowi Leszkowi Augustynowi dziękujemy za przygotowanie przychylnej recenzji wydawniczej, a Władzom Rektorskim UJ – za zgodę na wydanie książki w wydawnictwie „Nomos”, któremu również wyrażamy serdeczną wdzięczność.

Małgorzata Stanula
Uniwersytet Jagielloński
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa

Jacek Widomski – sylwetka naukowca i wykładowcy

Jacek Widomski urodził się dnia 27 marca 1949 roku w Krakowie w rodzinie Michała i Heleny z domu Adamus. Po ukończeniu szkoły podstawowej w 1963 roku, kontynuował naukę w IX Liceum Ogólnokształcącym im. Zygmunta Wróblewskiego w Krakowie, gdzie w 1968 roku zdał egzamin dojrzałości. Wybór studiów uniwersyteckich nadał dalszym naukowym etapom życia Jacka Widomskiego kierunek humanistyczny i takim też ukształtował go człowiekiem – humanistą. Pierwszym, podjętym w 1968 roku kierunkiem studiów, była historia na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Praca magisterska, napisana pod kierunkiem profesora Józefa Mitkowskiego, dotyczyła dziejów Uniwersytetu (*Uniwersytet Jagielloński wobec problemów husyckich w pierwszej połowie XV wieku*). Na jej podstawie uzyskał w 1973 roku tytuł magistra historii.

W 1970 roku, jeszcze w czasie trwania studiów historycznych, Jacek Widomski podjął równoległe studia na kierunku filozofia. Pięć lat studiów filozoficznych to czas wyteżonej nauki, krystalizowania się zainteresowań i przygotowania do pracy naukowo-dydaktycznej, m.in. pod okiem profesora Władysława Stróżewskiego, wówczas doktora habilitowanego na stanowisku docenta w Katedrze Historii Filozofii Instytutu Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pod jego też kierunkiem Jacek Widomski przygotował pracę magisterską pt. *Przedmiot metafizyki u Jana Dunsza Szkota. Próba interpretacji w świetle aparatury pojęciowej Romana Ingarden*, na podstawie której uzyskał magisterium z filozofii w 1975 roku.

Początkowe lata kariery zawodowej i naukowej Jacka Widomskiego były związane z Akademią Rolniczą im. Hugona Kołłątaja w Krakowie (obecnie Uniwersytet Rolniczy), gdzie był zatrudniony od 1 grudnia 1973 do 10 lutego 1983 roku w Zakładzie Filozofii. W tym okresie dwukrotnie został nagrodzony przez Rektora AR za osiągnięcia na polu naukowym i w dydaktyce (w latach 1977 i 1979). Pracując w Akademii, równocześnie prowadził na podstawie umowy-zlecenia ćwiczenia do wykładów profesora Władysława Stróżewskiego. Dla Jacka Widomskiego był

to czas dalszych pogłębianych studiów badawczych poświęconych metafizyce u Jana Dunsza Szkota, które zaowocowały m.in. publikacjami w „Studiach Mediewistycznych” i „Studiach Filozoficznych” (*Przedmiot metafizyki u Jana Dunsza Szkota. Próba rozgraniczenia zagadnień ontologicznych i metafizycznych w obrębie jego filozofii*, „Studia Mediewistyczne” 1978, t. 19, nr 2, s. 48-73; *Koncepcja istoty u Jana Dunsza Szkota i Edmunda Husserla. Próba porównania*, „Studia Filozoficzne” 1980, nr 12, s. 21-29). W centrum uwagi młodego badacza znalazła się filozofia starożytna i średniowieczna, ale też zainteresowanie budziła filozofia nowożytna, szczególnie zaś fenomenologia.

Dnia 24 września 1982 roku Jacek Widomski uzyskał stopień naukowy doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy doktorskiej zatytułowanej *Koncepcja istoty w filozofii E. Husserla i R. Ingardena*. Promotorem tej rozprawy był ponownie profesor Władysław Stróżewski, a sama praca w recenzji profesor Marii Gołaszewskiej polecona została do druku.

Po uzyskaniu stopnia doktora pojawiły się nowe możliwości zatrudnienia. Doktor Jacek Widomski wybrał Uniwersytet Jagielloński i to właśnie z Alma Mater Jagiellonica związał na stałe swoją karierę zawodową. 11 lutego 1983 roku rozpoczął pracę naukowo-dydaktyczną na stanowisku adiunkta w obecnym Zakładzie Ontologii w Instytucie Filozofii (wówczas jeszcze Zakładzie Filozofii, kierowanym od 1981 roku przez profesora Władysława Stróżewskiego).

Czas pomiędzy doktoratem a habilitacją to dla Jacka Widomskiego okres wzmoczonej pracy naukowej, obfitujący w publikacje, konferencje i wyjazdy zagraniczne, a także dodatkowe obowiązki dydaktyczne. W 1982 roku został członkiem Polskiego Towarzystwa Filozoficznego. W latach 1983-1987 był trzykrotnie stypendystą Fundacji Lanckorońskich i PAX Christi, prowadząc studia badawcze w Wiedniu. Od 1 października 1987 roku do 28 lutego 1988 był też stypendystą Uniwersytetu w Wiedniu, gdzie uczestniczył w seminariach i wykładach profesora Helmutha Vettera z zakresu filozofii antycznej.

Z okresu przed habilitacją warto odnotować autorstwo dwóch rozdziałów w podręczniku *Etyka. Zarys*, wydanym przez Uniwersytet Jagielloński w 1992 roku pod redakcją Jana Pawlicy, poświęconych etyce starożytnej (rozdziały: „Intelektualizm etyczny Sokratesa”, s. 265-278 oraz „Eudajmonizm Akademików, Stoików i Hedoników w Starożytnej Grecji i Rzymie”, s. 279-297). Za współautorstwo tej książki oraz inne osiągnięcia naukowe został nagrodzony przez Rektora UJ w 1993 roku. Ważne publikacje, poparte rzetelnymi badaniami, opublikowane w czasopiśmie i pracach zbiorowych w latach 1985-1993 to m.in.: *Istota i fakt w koncepcji E. Husserla*, „Studia Filozoficzne” 1985, nr 5-6, s. 153-168; *Formy poznania ejdetycznego. (Koncepcja i rola „istoty” w epistemologii fenomenologicznej)*, „Studia Filozoficzne” 1985, nr 10, s. 37-62; *Koncepcja „powszechników” w filozofii Edmunda Husserla i jej stosunek do platońskiej koncepcji idei*. [w:] *Studia z historii i historii sztuki*, pod red. St. Cynarskiego i A. Małkiewicza, Warszawa-Kraków 1989, s. 227-238; *Nauka o liczbie w dialogach filozoficznych św. Augustyna*, [w:] *Wartość bycia. Wł. Stróżewskiemu w darze*, Kraków 1993, s. 435-446.

Na przestrzeni lat 1987-1996 doktor Jacek Widomski był promotorem kilkunastu prac magisterskich z filozofii starożytnej, średniowiecznej i ontologii oraz recenzował ich ponad dwadzieścia. W 1995 roku rozpoczął stałą współpracę i wykłady z metafizyki w Kolegium Filozoficzno-Teologicznym OO. Dominikanów w Krakowie (później w Warszawie), zaś od 1997 roku współpracował z Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie.

Rok 1996 zaznaczył się w karierze naukowej Jacka Widomskiego wydaniem książki *Ontologia liczby. Wybrane zagadnienia z ontologii liczby w starożytności i średniowieczu*. Publikacja ukazała się w Wydawnictwie Uniwersytetu Jagiellońskiego w ramach serii „Dialogikon” (vol. IV), redagowanej przez profesor Ewę Żarnecką-Białą. W *Przedmowie* profesor Władysław Stróżewski napisał o książce: „Jest ona pierwszą w naszym języku tak obszerną, a zarazem nader kompetentną analizą ontologicznej problematyki liczby od Pitagorejczyków po koniec średniowiecza. Znajdziemy tu szereg rozważań poświęconych kolejno Pitagorejczykom, Platonowi, Arystotelesowi, Plotynowi, św. Augustynowi, św. Tomaszowi, Janowi Dunsowi Szkotowi i Wilhelmowi Ockhamowi” (*Przedmowa*, s. 7). Rozprawa ta stała się podstawą kolokwium habilitacyjnego Jacka Widomskiego, które miało miejsce w dniu 9 października 1997 roku. Praca otrzymała bardzo dobre oceny zarówno w recenzjach wydawniczych, jak i w recenzjach, odczytanych podczas kolokwium, świadczące o wysokich kompetencjach naukowych Autora. Recenzentami pracy byli profesorowie: Dobrochna Dembińska-Siury, Ewa Żarnecka-Biała i Mieczysław Markowski. Jednomyślnie, bez głosów wstrzymujących się i bez głosów sprzeciwu, uchwałą Rady Wydziału Filozoficznego UJ, przyjęto kolokwium habilitacyjne i wkrótce nadano Jackowi Widomskiemu stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie filozofii.

Dwa lata po uzyskaniu habilitacji Jackowi Widomskiemu powierzono funkcję Zastępcy Dyrektora ds. dydaktyki Instytutu Filozofii UJ. Sprawował ją z największą rzetelnością i szacunkiem okazywanym wobec współpracowników i studentów Instytutu przez dwie kolejne kadencje (od 1 września 1999 roku do 31 sierpnia 2002 roku i dalej od 1 września 2002 roku do 31 sierpnia 2005 roku). W tym okresie, wypełnionym sprawami organizacyjnymi i dydaktycznymi, nie słabła Jego aktywność na polu naukowym, wyróżniona nagrodą indywidualną Rektora UJ (rok 2005/2006) przyznaną za szczególne osiągnięcia w pracy naukowej. Na uwagę zasługuje chociażby opracowanie pięciu obszernych haseł do *Słownika pojęć filozoficznych Romana Ingardena*, wydanego w 2001 roku przez „Universitas” w Krakowie pod red. A. Nowaka i L. Sosnowskiego. Są to hasła: *Forma*, *Istota*, *Jednostkowienie*, *Materia*, *Natura konstytutywna*. Przygotowanie haseł o charakterze artykułów wymagało wiele trudu i doskonałej znajomości problematyki. W tym samym roku ukazał się *Leksykon dzieł filozoficznych* pod red. J. Kiełbasy, opublikowany przez Wydawnictwo „Znak”, w którym również znalazło się pięć krótszych haseł opracowanych przez naszego Autora (*O Imionach Boskich* – Pseudo-Dionizy Areopagita, *Etyka*, czyli *poznaj samego siebie* – Abelard, *Tak i nie* – Abelard, *Księga Wiedzy* – Awicenna, *Komentarz do Księgi Rodzaju* – Teodoryk z Chartres). W swych

kolejnych publikacjach Profesor poświęca uwagę m.in. Mikołajowi z Kuzy i jego koncepcji piękna, św. Augustynowi i jego koncepcji wieczności i czasu, Platońskiej i Arystotelesowskiej teorii pryncypiów w arytmetyce i nadal filozofii Romana Ingardena.

Dorobek naukowy stanowią także, oprócz publikacji, nie wymieniane już tutaj z tytułów redakcyjne naukowe prac zbiorowych, recenzje wydawnicze książek z zakresu historii i filozofii (również obcojęzycznych), a także kilkanaście recenzji rozpraw doktorskich i habilitacyjnych. Doktorzy wypromowani przez Profesora Jacka Widomskiego to Marcin Karas (*Koncepcja czasu w pismach Williama Ockhama*, 2002), Marek Czekański (*Scholastyczna teoria substancji intelektualnej w ujęciu tomistycznym*, 2004) i Marcin Konik (*Kosmologia średniowieczna w kontekście teorii „musica mundana” Boecjusza*, 2011). Do osiągnięć związanych z działalnością naukowo-dydaktyczną dodać trzeba wypromowanie i recenzje wielu prac magisterskich.

Praca dydaktyczna Profesora Jacka Widomskiego, wyróżniana m.in. nagrodami przez władze Uczelni, zawsze była i jest prowadzona na bardzo wysokim poziomie. Dzięki doskonałemu przygotowaniu merytorycznemu ćwiczeń, potem wykładów i seminariów poświęconych głównie filozofii starożytnej i średniowiecznej, a przede wszystkim dzięki niekwestionowanemu talentowi pedagogicznemu – Profesor może uchodzić za wzór nauczyciela akademickiego.

Profesor Jacek Widomski to człowiek budzący szczególne uznanie i podziw wśród swoich magistrantów i doktorantów, dla których jest mentorem na polu naukowym i dydaktycznym. To człowiek, który swoją życiową postawą daje wszystkim świadectwo i jest przykładem dla młodych ludzi, że w pracy naukowej i wykładowcy można i trzeba być wiernym swoim ideałom i kierować się ku najwyższym wartościom. Jako doskonały dydaktyk ukazuje kolejnym pokoleniom studentów to, co jest najważniejsze w nauce i filozofii – umiłowanie Mądrości.